

INSON HUQUQLARI MASALASIDAGI QARASHLAR, ULARNING BUGUNGI KUN UCHUN AHAMIYATI

Yuldasheva Husnidaxon

O'zbekiston respublikasi Andijon davlat pedagogika instituti magistranti

Annatsiya: *Ushbu maqolada inson huquqlari masalasidagi qarashlar, ularning bugungi kun uchun ahamiyati hamda O'zbekistonda demokratik huquqiy davlat qurilishining asosiy shartlari–dan biri shaxsning asosiy huquq va erkinliklari himoyasini rag'batlantirish va jamiyatdagi har bir inson huquqlarining amaliy kafolatlari tizimini yaratish haqida yoritilgan.*

Аннотация: *В данной статье рассматриваются взгляды на вопросы прав человека, их актуальность на сегодняшний день, а также одно из основных условий построения демократического правового государства в Узбекистане- стимулирование защиты основных прав и свобод личности и создание системы практических гарантий прав каждого человека в обществе.*

Annotation: *This article discusses views on human rights issues, their relevance today, as well as one of the main conditions for building a democratic rule of law in Uzbekistan - stimulating the protection of fundamental rights and freedoms of the individual and creating a system of practical guarantees of the rights of every person in society.*

O'zbekistonda demokratik huquqiy davlat qurilishining muhim shartlaridan biri har bir shaxsning asosiy huquq va erkinliklari himoyasini va jamiyatdagi har bir inson huquqlarining amaliy kafolatlari tizimini yaratishdir.

O'zbekiston Respublikasining Prezidenti Sh.Mirziyoev ta'kidlaganidek, «Konstitutsiyamizda oliy qadriyat sifatida belgilab qo'yilgan inson huquqlarini ta'minlash masalasi bundan buyon ham e'tiborimiz markazida bo'ladi. Buning uchun sud hokimiyatining chinakam mustaqilligiga erishish naqadar muhim ahamiyatga ega ekanini albatta barchamiz yaxshi tushunamiz» .

O'zbekiston Respublikasi o'zining tashqi va ichki siyosatida BMTning 1993 yil Inson huquqlari bo'yicha Ikkinchi umumjahon konferentsiyasida tasdiqlangan «inson huquqlari shak-shubhasiz universal xususiyatga ega, ularning himoyasi esa tegishli davlatlarning qonuniy ehtiyojidir» degan printsipga asoslanadi.

Yurtimizda inson huquq va erkinliklarini ta'minlash borasida maqsadli ishlar olib borilmoqda. Qonun hujjatlarining butun bir tizimi ishlab chiqilib, inson huquq va erkinliklarini himoya qilish bo'yicha milliy institutlar muvaffaqiyatli ishlab kelmoqda. O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgach, qo'shilgan birinchi xalqaro huquqiy hujjat «Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi» edi. Bu O'zbekistonning inson huquqlarini rivojlantirish, himoya etish va kafolatlash borasidagi haqiqiy maqsadlarini bildiradi. Bugungi

kunda, O'zbekiston Respublikasi inson huquq va erkinliklariga oid 70 dan ortiq xalqaro huquqiy hujjatni ratifikatsiya qilgan.

O'zbekiston Respublikasi inson huquq va erkinliklariga oid asosiy hujjatlarga qo'shilishi bilan, xalqaro huquqning umum e'tirof etilgan printsiplari bosqichma-bosqich milliy huquqiy tizimga implementatsiya qilib borilmoqda.

Inson huquqlari sohasidagi xalqaro huquqiy hujjatlar implementatsiyasida BMT konventsiyaviy hujjatlari bo'yicha hisobotlar mexanizmi muhim o'ringa ega. 2011 yilning boshida O'zbekiston Respublikasi qo'shilgan BMTning asosiy hujjatlari bo'yicha Tashkilotning tegishli qo'mitalariga milliy hisobotlar taqdim etilgan va ko'rib chiqilgan. Xususan, quyidagi hujjatlar bo'yicha hisobotlar topshirilgan:

- Xotin-qizlarga nisbatan kamsitishning barcha shakllariga barham berish to'g'risidagi konventsiya;
- Irqiy kamsitishning barcha turlariga barham berish to'g'risidagi konventsiya;
- Bola huquqlari to'g'risidagi konventsiya;
- Qiynoq hamda muomala va jazolashning qattiq, shafqatsiz, insoniylikka zid yoki qadr-qimmatni kamsituvchi turlariga qarshi konventsiya;
- Iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy huquqlar to'g'risidagi xalqaro pakt;
- Fuqarolik va siyosiy huquqlar to'g'risidagi xalqaro pakt.

Shuni ta'kidlash joizki, xalqaro huquqiy standartlarni O'zbekiston milliy qonunchiligiga implementatsiya qilish jarayoni barqaror, tizimli va ortga qaytmas xususiyat kasb etmoqda. Buning natijasida bir qator qonun va qonunosti hujjatlarining xalqaro huquqning umum e'tirof etilgan printsiplari va normalari talablariga mosligi qayta ko'rib chiqilmoqda.

Tabiiyki, u yoki bu sohada rejalarning ishlab chiqilishi va qabul qilinishi emas, balki strategik ustuvorlikni aniqlab olish va qo'yilgan vazifalarning to'liq hal etilishi muammoning yechimidir.

Xalqaro hamjamiyat rivojlanishga bo'lgan huquqqa alohida e'tibor qaratmoqda. Ushbu huquq xalqlar va inson uchun uzviy bo'lib, inson asosiy huquqlarining bir qismi hisoblanadi. Ushbu huquq yakuniy ravishda 1986 yilda BMT Bosh Assambleyasi tomonidan qabul qilingan Rivojlanishga bo'lgan huquq to'g'risidagi deklaratsiyada qayd etilgan. Ushbu deklaratsiyada ta'kidlanishicha, rivojlanish har tomonlama iqtisodiy, madaniy, ijtimoiy va siyosiy taraqqiyot bo'lib, unda ishtirok etgan barcha shaxslar farovonlikdan teng ravishda adolatli foydalanishi va unda faol ishtirok etishiga yo'naltirilgandir. Ta'kidlanganidek, inson rivojlanish jarayonining asosiy sub'ekti bo'lib, rivojlanishga bo'lgan huquqning faol ishtirokchisi bo'lishi zarur.

Ko'pchilik demokratik davlatlar tajribasi shuni ko'rsatmoqdaki, milliy darajada inson huquqlar va ayniqsa, «birinchi avlod» huquq va erkinliklarini ta'minlash va himoyalashning samarali mexanizmini yaratmay turib, fuqarolik jamiyati va huquqiy davlatni tashkil etish mumkin emas. Shaxsiy huquq va erkinliklarni amalda ta'min etish har bir davlatning barqaror va izchil rivojlanishining asosidir.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 2-moddasiga ko'ra davlat xalq irodasini ifoda etib, uning manfaatlariga xizmat qiladi. Davlat organlari va mansabdor shaxslar jamiyat va fuqarolar oldida mas'uldirlar. Korruptsiya o'z mazmun mohiyati bilan mazkur konstitutsiyaviy qoidaga mutalaqo ziddir. SHunday ekan davlat va uning organlari davlatning konstitutsiyaviy asoslariga rahna solishi mumkin bo'lgan bunday huquqbuzarliklarga qarshi barcha kuch imkoniyatini ishga solishi kerak.

Mamlakatimizda korruptsiyaga qarshi kurashda juda muhim bo'lgan ikki hujjat, O'zbekiston Respublikasining "Korruptsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi Qonuni va uning asosida davlat rahbarining "Korruptsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonunining qoidalarini amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori qabul qilindi. Mazkur hujjatlar o'z mazmun mohiyati, maqsadi bilan mamlakatimizda korruptsiyaga qarshi kurashning yangi bosqichini boshlab berdi, deyishimiz mumkin. Prezidentimiz Sh.Mirziyoev o'zining saylovoldi ma'ruzalaridan birida "bugungi kundagi yana bir ustuvor vazifamiz – mamlakatimiz rivojiga to'siq bo'layotgan yovuz illat, ya'ni, korruptsiya va uyushgan jinoyatchilikka qarshi kurashish, huquqbuzarlikning oldini olish masalalarini samarali hal etishdan iborat"ligini ta'kidlagan edi.

Bu illatni aholining huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini yuksaltirish, jamiyatda korruptsiyaga nisbatan muvosiis munosabatni shakllantirish bo'yicha zarur chora-tadbirlar ko'rish, shu jumladan korruptsiyaga qarshi kurashish masalalariga doir tushuntirish ishlarini amalga oshirish, huquqiy tarbiya va ta'limni, ilmiy-amaliy tadbirlarni tashkil etish, o'quv-uslubiy va ilmiy adabiyotlarni ishlab chiqish kabi vositalardan faol foydalanish lozim bo'ladi.

Inson huquqlari va erkinliklarini himoya qilishda yangi davr boshlandi. Birlashgan Millatlar Tashkiloti 1995–2005-yillarni kurrimizda Inson huquqlari o'n yilligi deb e'lon qildi. Inson huquqlarini himoya qilish Mustaqilligimiz qomusi bo'lmish Konstitutsiyaning asosiy tamoyillari, O'zbekiston Respublikasi ijtimoiy iqtisodiy tizimini tubdan isloh qilishning asosiy yo'nalishi va yakuniy maqsadidir.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Islom Karimovning Oliy Majlis VI sessiyasida, Konstitutsiyaning to'rt yilligiga bag'ishlangan tantanali yig'ilishida va Vazirlar Mahkamasining O'zbekistonning 1996-yildagi ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyoti yakunlari hamda 1997-yildagi iqtisodiy islohotlarning ustuvor yo'nalishlariga bag'ishlangan majlisida qilgan ma'ruza va nutqlarida inson huquqlari sohasida amalga oshirilishi lozim bo'lgan quyidagi besh strategik yo'nalish belgilab berilgan:

– birinchidan, inson huquqlari va erkinliklarini himoya qilishning samarali mexanizmini ta'minlash;

– ikkinchidan, inson huquqlari bo'yicha xalqaro huquqning umume'tirof etilgan tamoyillari va me'yorlari asosida milliy qonunchilikni takomillashtirish;

– uchinchidan, qabul qilingan qonunlarga og'ishmay amal qilish mexanizmini ishlab chiqish va ijtimoiy hayotning barcha jabhalarida qonun ustuvorligini ta'minlash;

– to'rtinchidan, sudlov islohotini amalga oshirish yo'li bilan butun sud tizimini demokratlashtirish;

– beshinchidan, aholi, ayniqsa, yoshlar va mansabdor shaxslar o'rtasida huquqiy tarbiya ishlarini tubdan yaxshilash, ularning huquqiy ongi va madaniyatini oshirish.

Inson huquqlari muammosi – hozirgi zamonning eng dolzarb muammolaridandir. Inson huquqlari – bu jamiyatning eng oliy qadriyati, himmatidir. Inson huquqlari – bu butun insoniyatning intilishlari, orzu-umidlarini o'ziga jamlagan keng qamrovli tushunchadir.

Inson huquqlari – bu hozirgi taraqqiyotning asosi va davr talabidir.

Inson huquqlari – bu demokratik huquqiy davlatning eng muhim belgisidir. Inson huquqlari har bir davlatning demokratik taraqqiyoti darajasini ko'rsatuvchi muhim mezondir. Shuning uchun ham inson huquqlari xalqaro huquqda va milliy huquqiy tizimda muhim o'rin tutadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. “Bola huquqlarining kafolatlari to'g'risida”gi O'zbekiston respublikasi Qonunga sharhlar / A.H. Saidov va boshq.; Inson huqlari bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Milliy markazi, T.: “Vektra-Press”, 2009 – 272 b.

2. A. Saidov, T. Ikramov, Yu. Ahmedov. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaviy huquqi. Darislik. Toshkent: 2002. – 456 b.

3. A. X. Saidov *Общепизнаемые права человека Учебное пособие.* – Moskva, MZ PRESS, 2002. – 267 s.

4. A. X. Saidov, A. SH. Jo'zjoniy “SHARQ TSIVILIZATSIIYaSI: INSON VA HUQUQ” (o'tmish va hozirgi zamon). Toshkent “Adolat”, 2005. – 272 b.

5. A. X. Saidov, F. X. Bakaeva *Konstitutsiya Respubliki Uzbekistan i prava cheloveka: ot norm k realizatsii.* – T.: Natsionalnyy tsentr Respubliki Uzbekistan po pra-vam cheloveka, 2010. – 128 s.

6. Abdunazarova, Dilfuza Tukhtasinovna, Maxfuza Madraximova, and Shuhrat Madrahimov. "SOLVING EQUATIONS IS FOUNDATIONAL FOR MIDDLE AND HIGH SCHOOL MATH." *Scientific Bulletin of Namangan State University* 3.5 (2021): 7-10.

7. Axmedovna, Madraximova Maxfuza, Turdaliyev Sodiqjon Muminjonovich, and Abduraxmonov Dilmurod Akramaliyevich. "CORRELATION COEFFICIENT AS A MATHEMATICAL SOLUTION OF ECONOMIC ISSUES." *INTERNATIONAL JOURNAL OF RESEARCH IN COMMERCE, IT, ENGINEERING AND SOCIAL SCIENCES* ISSN: 2349-7793 Impact Factor: 6.876 16.06 (2022): 72-75.

8. Рахматуллаев, М. "Бош муҳаррир: Наманган давлат университети ректори СТ Турғунов Масъул муҳаррир: Илмий ишлар ва инновациялар бўйича проректор МР Қодирхонов Масъул муҳаррир ўринбосари: Илмий тадқиқот ва илмий педагогик кадрлар тайёрлаш бўлими бошлиғи Р. Жалалов Т А Ҳ Р И Р Ҳ А Й Ъ А Т И."

9. Shukurovich, Madrahimov Shuhratjon, and Madrahimova Mahfuza Ahmedovna. "Measures For Monitoring And Evaluation Of Power Activity In Higher Education." *JournalNX*: 423-426.

10. Madrakhimov, Shukhrat Shukurovich, and Mahfuza Akhmedovna Madrakhimova. "A HERO WHO SAW THE WAR!" 75-летию Победы Великого народа посвящается: Люди. События. Факты. 2020.

11. Madrakhimova, Mahfuza Akhmedovna, and Maftuna Islomjon qizi Yakubjonova. "CRITERIA OF MONITORING AND EVALUATION FOR EDUCATIONAL ACTIVITIES." Scientific Bulletin of Namangan State University 1.6 (2019): 346-347.

12. Shukurovich, Madrakhimov Shukhratjon, et al. "OPPORTUNITIES TO DEVELOP STUDENTS' TEXT WORKING COMPETENCIES IN LECTURE LESSONS." Galaxy International Interdisciplinary Research Journal 10.11 (2022): 799-803.

13. Ugli, Muydinjonov Ziyodjon Rafiqjon, et al. "ORGANIZATIONAL FORMS OF COMPUTER SCIENCE EDUCATION." Galaxy International Interdisciplinary Research Journal 10.11 (2022): 790-794.

14. Ugli, Muydinjonov Davlatjon Rafiqjon, et al. "USE OF REMOTE TECHNOLOGIES IN TEACHING COMPUTER SCIENCE." Galaxy International Interdisciplinary Research Journal 10.11 (2022): 785-789.

15. Siddikova, Ahmedova Zebikhon, Marasulova Zulayho Abdullayevna, and Yuldashev Abdurauf Rozmatjonovich. "Innovations and Advanced Foreign Experiences in Teaching Informatics in Higher Education in Interdisciplinary Relations." JournalNX (2021): 371-374.

16. Ruzmatjonovich, Yuldashev Abdurauf. "MODERN SOFTWARE." Galaxy International Interdisciplinary Research Journal 10.11 (2022): 795-798.

17. Turdaliyev, SM va boshqalar. "Axborot xavfsizligini biznes uchun strategik qilish." ACADEMICIA: Xalqaro multidisipliner tadqiqot jurnali 11.4 (2021): 1019-1021.

18. Muydinjonov, Davlatjon R. "Uch singulyar koeffitsientli Helmgolts tenglamasi uchun Xolmgren masalasi". Elektron tahlil va amaliy matematika jurnali 2019.1 (2019): 15-30.

19. Muydinjonov, Ziyodjon, and Davlatjon Muydinjonov. "INFORMATION, COMMUNICATION AND TECHNOLOGY (ICT) IS FOR TEACHER AND STUDENT." (2022).